

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้ได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกแล้วว่า สาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งของปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของทุกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนา ก็คือการที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่จำนวนทรัพยากรและที่อยู่อาศัยมีอยู่อย่างจำกัด ประเทศไทยก็เป็นประเทศที่กำลังพัฒนา มีอัตราเพิ่มของประชากรอยู่ในระดับสูง แม้ว่าจะพยายามลดอัตราเกิดลงได้มากก็ตาม แต่ยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ เช่นปี พ.ศ. 2518 อัตราเกิดอย่างหยาบของประเทศไทยมีค่าระหว่าง 32.0 - 36.0 และอัตราตายอย่างหยาบเป็น 8.0 - 9.0 ต่อประชากร 1,000 คน¹ และจากการคาดประมาณอัตราเกิดและอัตราตายอย่างหยาบของประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2523 - 2528 พบว่าอัตราเกิดอย่างหยาบจะลดลงเป็น 27.5 และอัตราตายอย่างหยาบเป็น 7.6 ต่อประชากร 1,000 คน²

¹คณะกรรมการประชากรศาสตร์แห่งประเทศไทย, การเปลี่ยนแปลงภาวะเจริญพันธุ์ และภาวะการตายในประเทศไทย พ.ศ. 2493 - 2518. เอกสารวิจัยหมายเลข 30 (กรุงเทพมหานคร : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 8.

²คณะกรรมการคาดประมาณจำนวนประชากร, การคาดประมาณจำนวนประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2513 - 2548 (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2524), หน้า 7.

การที่อัตราเกิขงสูงอยู่และอัตราตายได้ลดลงอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ทำให้
อัตราเพิ่มของประชากรอยู่ในระดับสูง เดิมประเทศไทยใช้เวลาถึง 660 ปี (พ.ศ. 1793
- 2453) จึงจะมีประชากร 8.3 ล้านคน จากการคาดประมาณจำนวนประชากร
ปี พ.ศ. 2525 ประเทศไทยมีประชากรประมาณ 48.5 ล้านคน¹ แสดงให้เห็นว่า
ประเทศไทยมีประชากรเพิ่มขึ้นประมาณ 5.8 เท่าโดยใช้เวลาเพียง 72 ปี (พ.ศ. 2453
- 2525)

การที่อัตราเพิ่มของประชากรสูง เช่นนี้ก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ
สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทำให้รัฐบาลไม่สามารถพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่
ด้วยการเล็งเห็นถึงปัญหาต่าง ๆ อันเกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากรนี้เอง สำนักงาน
สภาพัฒนาการชาติจึงได้ร่วมมือกับหน่วยราชการ ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ จัดให้มีการ
สัมมนาทางวิชาการ เรื่องประชากรของประเทศไทยขึ้นหลายครั้ง เพื่อพิจารณาถึงปัญหา
ต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการเพิ่มของประชากรในอัตราที่สูง ตลอดจนหามาตรการต่าง ๆ
ที่เหมาะสมเพื่อลดอัตราเพิ่มประชากรให้สอดคล้องกับระดับการพัฒนาประเทศ พร้อมทั้ง
หาข้อยุติของการสัมมนามาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการวางแผนนโยบายและแผนงานด้าน
ประชากรต่อไป

เพื่อให้การลดอัตราเพิ่มของประชากรได้ผลสมความมุ่งหมาย ประเทศไทย
จึงได้ประกาศนโยบายประชากรแห่งชาติอย่างเป็นทางการ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2513
ซึ่งมีใจความสำคัญว่า "รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการวางแผนครอบครัวด้วยระบบสมัครใจ
เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เกี่ยวกับอัตราเพิ่มประชากรสูงมากที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการ

¹คณะกรรมการคาดประมาณจำนวนประชากร, การคาดประมาณจำนวน
ประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2513 - 2548, หน้า 12.

พัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศ"¹ ยิ่งกว่านั้นยังได้มีการกำหนดแนวนโยบายแห่งชาติเกี่ยวกับประชากรไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ในมาตรา 69 ซึ่งระบุว่า "รัฐพึงวางนโยบายประชากรให้เหมาะสมกับทรัพยากรของชาติ ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม และความเจริญในทางวิชาการ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อความมั่นคงของรัฐ"²

เมื่อรัฐบาลได้ยอมรับความสำคัญของปัญหาประชากรแล้ว จึงได้เริ่มดำเนินการตามนโยบายที่วางไว้ โดยรวมงานวางแผนประชากร เข้าไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโดยที่ได้มีการกำหนดเป้าหมายที่จะลดอัตราเพิ่มประชากร เป็นครั้งแรกในแผนพัฒนา ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) โดยจะลดอัตราเพิ่มลงให้เหลือร้อยละ 2.5 เมื่อสิ้นแผนฯ และในแผนพัฒนา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) ได้ตั้งเป้าหมายที่จะลดอัตราเพิ่มประชากรลงไปอีกเหลือร้อยละ 2.1 เมื่อสิ้นแผนฯ ซึ่งก็พบว่านโยบายด้านการลดอัตราเพิ่มประชากร ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่อย่างไรก็ตาม อัตราเพิ่มของประชากรก็ยังคงอยู่ในระดับสูง เมื่อเทียบกับทรัพยากรและขีดความสามารถในการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นจะต้องเร่งลดอัตราเพิ่มให้มึระดับต่ำลงไปอีก

¹National Economic Development Board, National Statistical Office and Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, The Population of Thailand. C.I.C.R.E.D. Series (Bangkok : Thai Watana Panich Press, 1974), p. 63.

²กำหนด ภูริตานนท์, ผู้รวบรวม, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต, 2521), หน้า 13.

แนวทางนโยบายของแผนประชากรในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ได้กำหนดเป้าหมายด้านการลดอัตราเพิ่มประชากร ด้านการพัฒนาการกระจายตัวประชากร การตั้งถิ่นฐาน และด้านการพัฒนาคุณภาพประชากร

ในด้านการลดอัตราเพิ่มประชากรนั้น มีทั้งมาตรการระยะสั้นและระยะยาว มาตรการระยะยาวนั้นคือการกำหนดนโยบายประชากรแห่งชาติ ตลอดจนการให้การศึกษทั้งในระบบและนอกระบบแก่ประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้การศึกษาด้านประชากรศึกษาและเพศศึกษา ส่วนมาตรการระยะสั้นคือการชะลอการเกิด ซึ่งจะเป็นทางออกทางหนึ่งที่จะทำให้ประเทศไทยสามารถเร่งรัดพัฒนากำลังคน เศรษฐกิจ และสังคมได้ การชะลอการเกิดที่นำมาใช้ได้ผลดี เช่น มาตรการทางด้านกฎหมาย การวางแผนครอบครัว เป็นต้น

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนครอบครัวก็คือ การศึกษาด้านความรู้ทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว และการปฏิบัติด้วยการคุมกำเนิด ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของประเทศไทยนี้ได้มีการศึกษาวิจัยไว้หลายโครงการทั้งในส่วนของทางราชการ และจากโครงการวิจัยของนักวิจัยหลาย ๆ คน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาประชากรในเขตเมืองและเขตชนบท ประชากรหมู่บ้านประมงก็เป็นประชากรกลุ่มหนึ่งของประเทศที่อาศัยอยู่ในชนบท แต่ยังมีผู้ทำการศึกษาไว้น้อย ทั้ง ๆ ที่ประชากรกลุ่มนี้มีจำนวนมากพอและมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือ ประชากรกลุ่มนี้แม้จะประกอบด้วยหลายอาชีพ แต่ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพด้านการประมง¹

¹สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โครงการวิจัยลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของหมู่บ้านประมง 2521 เอกสารวิจัยหมายเลข 33

(กรุงเทพมหานคร : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522),

กล่าวคือจากสถิติของกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์พบว่า เมื่อปี พ.ศ. 2519 จำนวนครัวเรือนประมงมีถึง 40,198 ครัวเรือน มีประชากรที่ประกอบอาชีพประมง จำนวน 257,254 คน¹ มีปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในปี พ.ศ. 2521 จำนวน 2,099,281 ตัน คิดเป็นมูลค่า 13,828.1 ล้านบาท² แสดงให้เห็นว่าอาชีพประมงก็เป็นอาชีพที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แต่ประชากรหมู่บ้านประมงเป็นกลุ่มประชากรที่มีปัญหา กล่าวคือส่วนใหญ่มีฐานะยากจน หาเช้ากินค่ำ รายได้ต่ำ มีภาระการเป็นหนี้สูง เนื่องจากมีบุตรมากเกินไป ประกอบกับมีความยากลำบากในการประกอบอาชีพ เพราะความไม่สมบูรณ์ของทะเล สัตว์น้ำเริ่มสูญพันธุ์หรือย้ายหลักแหล่งไปที่อื่น เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพล้าสมัย จึงทำให้สภาพความเป็นอยู่ยากจนแร้นแค้น³ ปัจจุบันประชากรหมู่บ้านประมงยิ่งประสบปัญหาการทำมาหากินมากยิ่งขึ้น เนื่องจากน้ำมันขี้ผึ้งราคาสูงขึ้น ต้นทุนการประกอบอาชีพประมงต้องขึ้นอยู่กับน้ำมันถึงร้อยละ 70 - 80 จนถึงกับเคยมีผู้แนะนำว่าไม่ควรจะเพิ่มจำนวนผู้ประกอบอาชีพประมง ในขณะเดียวกันในการทำการประมงก็ให้ใช้เรือขนาดเล็ก และควรให้ลูกหลานชาวประมงประกอบอาชีพอื่นบ้าง⁴

จากสาเหตุหนึ่งของความยากจนของประชากรหมู่บ้านประมง เนื่องจากการมีบุตรที่มาก เช่น จากการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่และปัญหาของชาวประมงภาคใต้ที่จังหวัดชุมพร

¹กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521, เอกสารฉบับที่ 7/2523 (กรุงเทพมหานคร : กรมประมง กระทรวง-เกษตรและสหกรณ์, 2523), หน้า 89.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 1.

³สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โครงการวิจัยลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของหมู่บ้านประมง 2521, หน้า 89.

⁴"น้ำมันขี้ผึ้งราคาแพง," เคลวินิวส์ (23 กันยายน 2523) : 20.

และสกุลพบว่าสตรีมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตโดยเฉลี่ย 4.18 คน¹ จึงทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาว่าสตรีหมู่บ้านประมงมีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมากน้อยเพียงใด มีปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อสตรีที่มีความรู้แล้วใช้หรือไม่ใช้วิธีการวางแผนครอบครัว โดยจะทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านโดยถือเอาเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำประมง เป็นเกณฑ์ กล่าวคือเป็นหมู่บ้านประมงที่มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่พัฒนาแล้ว กำลังพัฒนา และยังไม่มีการพัฒนา

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ กับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ของสตรีหมู่บ้านประมงในระหว่างการพัฒนาที่ต่างกัน (จำแนกตามลักษณะความทันสมัยของการประมง เป็นประเภทที่ยังไม่ได้มีการพัฒนา ประเภทที่กำลังพัฒนา และประเภทที่พัฒนาแล้ว) ว่ามีความแตกต่างกันเพียงใด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดที่สำคัญที่มีผลต่อสตรีที่มีความรู้แล้วใช้หรือไม่ใช้วิธีการวางแผนครอบครัว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษาเรื่อง ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ของประชากรหมู่บ้านประมงตามลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาคครั้งนี้ คือ

¹แผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, รายงานการวิจัยชีวิตความเป็นอยู่และปัญหาของชาวประมงที่จังหวัดชุมพรและสตูล (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 34.

1. ทำให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของประชากรหมู่บ้านประมงที่มีลักษณะที่ต่างกันทาง เศรษฐกิจ สังคม และ ประชากร ตลอดจนได้ทราบว่า มีปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อสตรีที่มีความรู้แล้วปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติด้านการวางแผนครอบครัว

2. ทำให้ทราบแนวโน้มของการให้บริการการวางแผนครอบครัวในหมู่บ้าน-ประมง และสามารถประเมินความสำเร็จในการทำงานของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อกับบริหารหรือผู้วางแผนครอบครัวในการที่จะนำผลความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ นำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมในการให้บริการการวางแผนครอบครัว และการอนามัยอื่น ๆ แก่ประชากรหมู่บ้านประมงได้อย่างถูกต้องตามความต้องการ ซึ่งจะทำให้นโยบายประชากรสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายในการลดอัตราเพิ่มของประชากรไทยตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3. อาจใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษา เปรียบเทียบกับโครงการวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของเรื่องนี้

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในเรื่องความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ได้มีการศึกษาและวิจัยไว้มาก ทั้งของต่างประเทศและภายในประเทศ ซึ่งผลของการศึกษาแยกพิจารณาเป็นปัจจัยต่าง ๆ ได้ดังนี้

ก) ปัจจัยทางด้านประชากร

ในการศึกษาปัจจัยทางด้านประชากรที่อาจมีผลต่อความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ได้นำปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ อายุ อายุแรกสมรส ระยะเวลาการสมรสและจำนวนบุตรที่มีชีวิตมาพิจารณาดังนี้คือ

อายุปัจจุบัน อายุเป็นปัจจัยที่สำคัญตัวหนึ่งที่มีผลต่อความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ตามปกติแล้วสตรีที่มีอายุระหว่าง 15 - 34 ปี จะมีความรู้ ทักษะที่เห็นด้วย และใช้วิธีการวางแผนครอบครัวในอัตราที่สูง หลังจากนั้น ก็จะเริ่มลดลง เช่น จากการศึกษาของ จอห์น โนเคล และ พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ พบว่า สตรีชนบทที่มีอายุ 30 - 34 ปี มีความรู้ในด้านกรวางแผนครอบครัวมากที่สุด¹ และจากการศึกษาของ อรพินท์ บุนนาค และ รพีพรรณ หุ่นพานิช ซึ่งศึกษาข้อมูลจาก โครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ การวางแผนครอบครัว และภาวะการตาย (N.S.) ก็พบแบบแผนเช่นเดียวกันคือสตรีอายุ 30 - 34 ปีในเขตชนบท มีความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวร้อยละ 95.3²

ในค่านาทักษะเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวพบว่าสตรีที่มีอายุ 25 - 29 ปี มีทักษะที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวมากที่สุดร้อยละ 92.9³

ส่วนการใช้วิธีการวางแผนครอบครัว จากการศึกษาสำรวจสภาวะการคุม- กำเนิดในประเทศไทยพบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการใช้วิธีการวางแผนครอบครัว

¹John Knodel and Pichit Pitaktepsombati, "Thailand Fertility and Family Planning among Rural and Urban Women," Studies in Family Planning. 4(September 1973): 244.

²อรพินท์ บุนนาค และ รพีพรรณ หุ่นพานิช, ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ- ด้านการวางแผนครอบครัว และบุตรในอุ้มคอกติของประชากรไทย. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 9.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

กล่าวคือสตรีที่มีอายุน้อยและอายุมากจะใช้วิธีการวางแผนครอบครัวน้อยที่สุด ในขณะที่สตรีที่มีอายุในช่วงกลาง ๆ จะใช้วิธีการวางแผนครอบครัวมากที่สุด¹ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอรพินท์ บุนนาค และ รพีพรรณ หุ่นพานิช ที่พบว่าสตรีอายุ 30 - 34 ปี ใช้วิธีการวางแผนครอบครัวมากที่สุด²

แสดงให้เห็นว่าสตรีที่มีอายุในช่วงกลางของวัยเจริญพันธุ์จะมีความรู้เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัว และใช้วิธีการวางแผนครอบครัวมากกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่าหรือน้อยกว่า

ระยะเวลาการสมรส ระยะเวลาการสมรสที่เพิ่มขึ้นมักจะมีส่วนทำให้สตรีนั้นมีความรู้ ทักษะที่เห็นด้วย และใช้วิธีการวางแผนครอบครัวที่สูงขึ้น เนื่องจากมีจำนวนบุตรมากพอ จากการศึกษาของ วชิระ สิงหะคเชนทร์ ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้บริการสาธารณสุขและการวางแผนครอบครัวของสตรีไทยในวัยเจริญพันธุ์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 8,076 คน พบว่า สตรีที่มีระยะเวลาการสมรสในช่วง 5 - 9 ปี จะใช้วิธีการวางแผนครอบครัวมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 41.1 รองลงมาได้แก่สตรีที่มีระยะเวลาการสมรส 10 - 14 ปี และ 15 - 19 ปี ซึ่งสตรีเหล่านี้จะใช้วิธีการวางแผนครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 41.1 และ 40.7 ตามลำดับ ส่วนสตรีที่มีระยะเวลาการสมรสระหว่าง 0 - 4 ปี จะใช้วิธีการวางแผนครอบครัวต่ำ

¹Peerasit Kemnualsillpa, "Thailand's Fertility Reduction and Its Implication for Development" Paper presented at the Seminar on Social Development: Synthesis of East and Western Experiences, Chiangmai, Thailand, July 1979, p. 16.

²อรพินท์ บุนนาค และ รพีพรรณ หุ่นพานิช, ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ การวางแผนครอบครัวและบุตรในอุดมคติของประชากรไทย. หน้า 29.

สุกคิดเป็นร้อยละ 21.0 และระยะเวลาการสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีที่ใช้วิธีการวางแผนครอบครัวคือ 12.3 ปี¹

จำนวนบุตรที่มีชีวิต ปัจจัยทางประชากรอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความรู้ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว คือ จำนวนบุตรที่มีชีวิต จากการศึกษาของ จอห์น โนเคล และ พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ พบว่าสตรีที่ไม่มีบุตรจะมีความรู้ในเรื่องการวางแผนครอบครัวน้อยกว่าสตรีที่มีบุตรแล้ว ทั้งนี้เนื่องมาจากสตรีที่ไม่มีบุตรเหล่านั้นเพิ่งแต่งงานใหม่ ๆ หรือแต่งงานมานานแล้วแต่ยังไม่มีบุตร จึงทำให้มีความสนใจในเรื่องการวางแผนครอบครัวน้อย²

จากการศึกษาของ วชิระ สิงหะคเชนทร์ พบว่าสัดส่วนของผู้ที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวจะมีมากตามจำนวนบุตรที่มีชีวิต และมีมากที่สุดในกลุ่มสตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน 5.6 คน คิดเป็นร้อยละ 86.7³

ส่วนการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวพบว่าสตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิต 3 - 4 คน ใช้การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมากที่สุด⁴ และจากการศึกษา

¹วชิระ สิงหะคเชนทร์, "ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้บริการสาธารณสุขและการวางแผนครอบครัวของสตรีไทยในวัยเจริญพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สาขาประชากรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 120.

²John Knodel and Pichit Pitaktepsombati, "Thailand Fertility and Family Planning among Rural and Urban Women," Studies in Family Planning: 244.

³วชิระ สิงหะคเชนทร์, "ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้บริการสาธารณสุขและการวางแผนครอบครัวของสตรีไทยในวัยเจริญพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," หน้า 241.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 243.

ของ จำนวนรจา ชัยโชติชัย ซึ่งใช้ข้อมูลโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรในประเทศไทย รอบ 2 พบว่าสตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิต 4 - 6 คน เป็นผู้ที่กำลังปฏิบัติการวางแผนครอบครัวสูงสุด¹

จึงพอสรุปได้ว่าผู้ที่มียุติกรรมมากจะมีความรู้ เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัว และจะใช้วิธีคุมกำเนิดมากกว่าผู้ที่มีบุตรน้อยหรือไม่มีเลย

ข) ปัจจัยทางค่านิยม

ในการศึกษาปัจจัยทางค่านิยมที่อาจมีผลต่อ ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ได้นำปัจจัยที่เกี่ยวกับ การศึกษา ศาสนา การย้ายถิ่น และลักษณะโครงสร้างของครอบครัวมาพิจารณาดังนี้คือ

การศึกษา การศึกษาก็เป็นปัจจัยที่สำคัญตัวหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อ ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว จากการศึกษาของ วชิระ สิงหะคเชนทร์ พบว่าสตรีในแต่ละกลุ่มการศึกษาที่มีระดับการศึกษาสูง ระดับต่ำ และกลุ่มที่ไม่เคยได้รับการศึกษาเลย จะมีความสัมพันธ์ต่อความรู้ในเรื่องการวางแผนครอบครัวที่แตกต่างกัน โดยสตรีที่มีการศึกษาสูงจะมีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมากที่สุด² และจากการศึกษาของ อรพินท์ บุญนาค และ รพีพรรณ อนุพานิช

¹จำนวนรจา ชัยโชติชัย, "การศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวของคู่สมรสในเขตเมืองและเขตชนบท." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา สาขาประชากรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 118.

²วชิระ สิงหะคเชนทร์, "ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้บริการสาธารณสุขและการวางแผนครอบครัวของสตรีไทยในวัยเจริญพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," หน้า 241.

ก็พบว่าสตรีที่เรียนในโรงเรียน 11 ปีขึ้นไป จะมีความรู้ในเรื่องการวางแผนครอบครัวมากที่สุด¹

จากการศึกษาภาวะเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัวในชนบทภาคเหนือของประเทศไทยพบว่าสตรีที่ไม่ได้เรียนหนังสือเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ 61.6 มีการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ 1-3 เห็นด้วยร้อยละ 69.2 มีการศึกษาจบประถมศึกษาปีที่ 4 เห็นด้วยร้อยละ 73.8 มีการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 5 ขึ้นไปเห็นด้วย 79.6² ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และสุวัทนา วิบูลย์เศรษฐ จากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรไทย พบว่าสตรีที่ได้รับการศึกษามากกว่าจะเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวมากกว่าสตรีที่ได้รับการศึกษาไม่³ และจากการศึกษาของ อรพินท์ บุนนาค และ รพีพรรณ หุ่นพานิช ก็พบว่าสตรีที่มีจำนวนปีการศึกษา 11 ปีขึ้นไปเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวมากที่สุด⁴

¹อรพินท์ บุนนาค และ รพีพรรณ หุ่นพานิช, ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ
ด้านการวางแผนครอบครัว และบุตรในอุดมคติของประชากรไทย, หน้า 15.

²คณะสังคมศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และศูนย์ศึกษา
ชุมชนและครอบครัว มหาวิทยาลัยชิคาโก, ภาวะเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัวใน
ชนบทภาคเหนือของประเทศไทย พ.ศ. 2519 - 2520 (เชียงใหม่ : ทิพยเนตรการพิมพ์,
2522), หน้า 119.

³พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และ สุวัทนา วิบูลย์เศรษฐ, สรุปผลการวิจัยโครง-
การวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรไทย,
เอกสารวิจัยหมายเลข 12 (กรุงเทพมหานคร : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย, 2517), หน้า 10.

⁴อรพินท์ บุนนาค และ รพีพรรณ หุ่นพานิช, ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ
ด้านการวางแผนครอบครัว และบุตรในอุดมคติของประชากรไทย, หน้า 26.

ส่วนการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวนั้นพบว่าสตรีที่มีจำนวนปีการศึกษา 11 ปีขึ้นไป มีการใช้วิธีการวางแผนครอบครัวมากที่สุด¹ ซึ่งก็สอดคล้องกับการศึกษาของ พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และ สุวัทนา วิบูลย์เศรษฐ์ พบว่าสตรีที่มีการศึกษาที่ต่ำกว่าจะมีการใช้วิธีการวางแผนครอบครัวมากกว่าสตรีที่มีการศึกษาที่ไม่ดี² และจากการศึกษาภาวะเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัวในชนบทภาคเหนือของประเทศไทยเกี่ยวกับการใช้วิธีการวางแผนครอบครัว พบว่าสตรีที่ไม่ได้เรียนหนังสือร้อยละ 38.2 ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ 1 - 3 ร้อยละ 52.0 ที่มีการศึกษาจบประถมศึกษาที่ 4 ร้อยละ 55.9 และที่มีความรู้ประถมศึกษาที่ 5 ขึ้นไปร้อยละ 55.1³

จึงพอสรุปได้ว่าการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีความรู้ เห็นควย และใช้วิธีคุมกำเนิดมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อยหรือไม่มีเลย

ศาสนา ศาสนาก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว จากการศึกษาของจารูวรรณ เหมะขร และมาลินี ชอุ่มพฤษ ในเรื่องอิทธิพลของศาสนาต่อภาวะเจริญพันธุ์พบว่สตรีไทยมุสลิมมีความรู้เรื่อง

¹อรพินท์ บุนนาค และ รพีพรรณ หนูพานิช, ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ
ด้านการวางแผนครอบครัว และบุตรในอุดมคติของประเทศไทย, หน้า 26.

²พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และ สุวัทนา วิบูลย์เศรษฐ์, สรุปผลการวิจัยโครงการ
วิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรไทย,
หน้า 10.

³คณะสังคมศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และศูนย์ศึกษา
ชุมชนและครอบครัว มหาวิทยาลัยชิคาโก, ภาวะเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัวใน
ชนบทภาคเหนือของประเทศไทย พ.ศ. 2519 - 2520, หน้า 119.

การวางแผนครอบครัววันน้อยกว่าสตรีไทย คือสตรีไทยมุสลิมทราบเพียงร้อยละ 53.0 ในขณะที่สตรีไทยทราบถึงร้อยละ 81.1 และสตรีไทยมุสลิมใช้วิธีการวางแผนครอบครัววันน้อยกว่าสตรีไทยมาก¹

Charles F. Westoff และ Norman B. Rydes ศึกษาพบว่าทัศนคติในอเมริกามีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ 85.0 ในปี ค.ศ. 1960 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 93.0 ในปี ค.ศ. 1965²

จากการศึกษาที่ประเทศเกาหลีพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องอัตราการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวระหว่างคนที่นับถือศาสนาที่ต่างกัน แต่พบว่าทุกกลุ่มศาสนามีแนวโน้มที่จะวางแผนครอบครัวมากขึ้น³

¹จารุวรรณ เหมะธร และ มาลีนี้ ชุ่มพฤษ์, อิทธิพลศาสนาต่อภาวะเจริญพันธุ์ โครงการประชากรกับการพัฒนา เอกสารวิจัยที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 43.

²Charles F. Westoff, et al., "Recent Trends in Attitudes Toward Fertility Control and in the Practice of Contraception in the United States," In Fertility and Family Planning: A World View, (Michigan Press, 1969), p. 389.

³E. Hyock Kwon and Others, "A Study on Urban Population Control Sungdong Go Action -- Research Project on Family Planning and Fertility Summary and Conclusion," In Population and Family Planning in the Republic of Korea Vol. 1, (Seoul: The Ministry of Health and Social Affairs, 1970), p. 263.

การย้ายถิ่น จากการศึกษาผลงานวิจัยในประเทศฟิลิปปินส์ โดย Hendershot พบว่าสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะมีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวไม่แตกต่างกันเลย¹

จากการศึกษาของไมเคิล คุก และ บอนเลิร์ต เลียวประไพ พบว่าสตรีที่ย้ายถิ่น ระหว่างจังหวัด ใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิในอัตราส่วนที่สูงที่สุดคือร้อยละ 40.0 ของผู้ยอมรับเอาไปใช้ทั้งหมด รองลงไปได้แก่สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีอัตราส่วนของการยอมรับเอา การป้องกันการปฏิสนธิไปใช้ร้อยละ 34.0 ส่วนสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในจังหวัดจะมีอัตรา ส่วนของการยอมรับเอาการป้องกันการปฏิสนธิไปใช้ต่ำที่สุดคือร้อยละ 26.0²

ลักษณะโครงสร้างของครอบครัว จากการศึกษาวิเคราะห์ของ Kingsley Davis และ Judith Blake พบว่าภายหลังจากการสมรสแล้วครอบครัว- ขยายยังมีอิทธิพลต่อคุมกำเนิดทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการมีบุตร จำนวนบุตร และปฏิกริยา ที่มีการรับเอาวิธีคุมกำเนิดไปใช้³

007561

¹Gerry E. Hendershot, "Cityward Migration and Urbanization Fertility in the Philippines," Philippine Sociological Review 19(July and October 1971): 188-189.

²Michael J. Cook and Boonlert Leoprapai, Labor Force Participation, Village Characteristic and Modernism and Their Influence on Fertility Among Rural Thai Women, (Bangkok: Institute for Population and Social Research, Mahidol University, 1977), p. 105.

³Kingsley Davis and Judith Blakes, "Social Structure and Fertility: An Analytical Frame Work" Economic Development and Social Change. 4(1956) : 215-218.

จากการศึกษาของ สมใจ เสรีขจรกิจเจริญ พบว่าโครงสร้างของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความรู้และการใช้การวางแผนครอบครัวทั้งสตรีไทยพุทธและสตรีไทยมุสลิม โดยที่มีความแตกต่างของระบบครอบครัวของสตรีไทยมุสลิม ทำให้สัดส่วนของสตรีที่มีความรู้ และใช้การวางแผนครอบครัวแตกต่างกันชัดเจนมากกว่าสตรีไทยพุทธ แต่ความสัมพันธ์นี้ไม่นับสำคัญ¹

ค) ปัจจัยทางสถานเศรษฐกิจ

ในการศึกษาปัจจัยทางสถานเศรษฐกิจที่อาจมีผลต่อความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ได้นำปัจจัยที่เกี่ยวกับอาชีพและรายได้มาพิจารณา ดังนี้คือ

อาชีพ อาชีพก็เป็นปัจจัยอันหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ ทัศนคติ และการใช้วิธีการวางแผนครอบครัว อาชีพที่แตกต่างกันจะมีผลทำให้ ความรู้ ทัศนคติ ที่เห็นควยและการใช้วิธีการวางแผนครอบครัวแตกต่างกันควย

จากการศึกษาเรื่องความรู้ของสตรีไทยในชนบทเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิของ เศรษฐี เป็ล่องเข็ญ พบว่าสตรีที่สามีประกอบอาชีพพอกา ข้าราชการ ครู เสมียนพนักงาน มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิร้อยละ 33.9 สตรีที่สามีประกอบอาชีพรับจ้าง-แรงงานมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิร้อยละ 33.0 สตรีที่สามีประกอบอาชีพ

¹สมใจ เสรีขจรกิจเจริญ, "การศึกษาเปรียบเทียบความรู้และการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวของสตรีไทยและสตรีไทยมุสลิม ในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สาขาประชากรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 102.

เกษตรกรรมมีความรู้อยู่ 19.0 และสตรีที่สามีประกอบอาชีพอื่นและว่างงานมีความรู้อยู่ 40.0¹

จากการศึกษาภาวะเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัวในชนบทภาคเหนือของประเทศไทยพบว่าสตรีที่ไม่ได้อยู่ในแรงงานเห็นควยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ 71.6 และใช้วิธีการวางแผนครอบครัวร้อยละ 47.9 สตรีที่มีอาชีพทางการเกษตรเห็นควยร้อยละ 69.9 และกำลังใจร้อยละ 48.2 สตรีที่มีอาชีพทางการเกษตรและอาชีพรองที่ไม่ใช่การเกษตรเห็นควยร้อยละ 71.8 และกำลังใจร้อยละ 71.8 สตรีที่มีอาชีพหลักที่ไม่ใช่การเกษตรเห็นควยร้อยละ 69.4 และกำลังปฏิบัติร้อยละ 52.6²

ส่วนการศึกษาของ อรพินท์ บุนนาค และ รพีพรรณ หนูพานิช พบว่าอาชีพของสตรีที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว เช่นเดียวกัน สตรีที่ทำงานในลักษณะที่เป็นเสมียน พนักงาน หรือการประกอบวิชาชีพที่ไม่ได้ใช้แรงงานนั้น จะมีการใช้วิธีการวางแผนครอบครัวที่สูงกว่าสตรีที่เป็นแม่บ้าน หรือสตรีที่ทำอาชีพเกษตรกรรม³

¹ เศรษฐ เป็ลอง เข็ญ, "ความรู้ของสตรีไทยในชนบทเกี่ยวกับการป้องกัน การปฏิสนธิ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า 44.

² คณะสังคมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และศูนย์ศึกษา-ชุมชนและครอบครัว มหาวิทยาลัยชิคาโก, ภาวะเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัว ในชนบทภาคเหนือของประเทศไทย พ.ศ. 2519 - 2520, หน้า 119.

³ อรพินท์ บุนนาค และ รพีพรรณ หนูพานิช, ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ การวางแผนครอบครัว และบุตรในอุดมคติของประชากรไทย, หน้า 30.

รายได้ รายได้ของครอบครัวก็เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่ทำให้สตรีมีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวที่แตกต่างกัน จากการศึกษาของ เศรษฐ์ เปล็อง เช็ญ พบว่าสตรีที่มีฐานะร่ำรวยมีความรู้ด้านการวางแผนครอบครัวมากที่สุดเมื่อเทียบกับสตรีกลุ่มอื่น¹

สถาบันวิจัยประชากรและการวางแผนครอบครัว Yonsei University ได้ทำการศึกษาศรีที่มีมารับบริการอนามัยแม่และการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวพบว่าสตรีที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจปานกลาง จะมีทักษะที่เห็นด้วยเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมากกว่าสตรีที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจสูงหรือต่ำเล็กน้อย²

จากการศึกษาโครงการภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทย พ.ศ. 2518 พบว่าสตรีที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจสูง จะมีการใช้วิธีการวางแผนครอบครัวในอัตราที่สูงขึ้นด้วย³

¹ เศรษฐ์ เปล็อง เช็ญ, "ความรู้ของสตรีไทยในชนบทเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ", หน้า 71.

² Center for Population and Family Planning, The Final Report of the Gyonggi - Yonsei Mothers' Class Project, (Yonsei University Korea, February, 1972), p. 37.

³ Institute of Population Studies Chulalongkorn University and Population Survey Division National Statistical Office, The Survey of Fertility in Thailand: Country Report Vol. 1. World Fertility Survey Report No. 1 (Bangkok: Institute of Population Studies, 1977), p. 84.

จึงพอสรุปได้ว่าครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ย่อมมีความรู้ ทักษะที่เห็นด้วยและ การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมากกว่าครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ

ง) ปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่อาจมีผลต่อความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ได้นำปัจจัยที่เกี่ยวกับความต้องการเกี่ยวกับ สถานที่ในการคลอดและผู้ที่คลอด แหล่งที่ไปขอรับบริการและผู้ที่ให้คำแนะนำในเรื่องการวางแผนครอบครัว การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และจำนวนเดือนเฉลี่ยของการเลี้ยงลูกด้วยนม

ความต้องการเกี่ยวกับสถานที่ในการคลอดบุตรและผู้ทำคลอด ความต้องการเกี่ยวกับสถานที่ในการคลอดและผู้ทำคลอดเป็นดัชนีอันหนึ่งทั่วถึงความทันสมัยของสตรี ซึ่งจะมีผลต่อความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว จากการศึกษาของ วราภรณ์ พุ่มจำปา พบว่าอัตราการรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัว มาปฏิบัติของบุคคลที่ต้องการคลอดที่โรงพยาบาลและสถานอนามัยจะสูงกว่าบุคคลที่ต้องการคลอดที่บ้าน และบุคคลที่ต้องการให้แพทย์และพยาบาลเป็นผู้ทำคลอดจะมีอัตราการรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติในอัตราที่สูงที่สุด รองลงมาได้แก่บุคคลที่ต้องการให้ทางผดุงครรภ์และหมอคำแยเป็นผู้ทำคลอด¹

¹วราภรณ์ พุ่มจำปา, "ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ที่ยอมรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญา-มหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), หน้า 33.

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และจำนวนเดือนเฉลี่ยของการเลี้ยงลูกด้วยนม

จากการศึกษาของ นิพนธ์ เทพวัลย์ และ จอห์น โนเคล ซึ่งศึกษาถึงแนวโน้มและความแตกต่างของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในประเทศไทย พบว่าสตรีชนบทส่วนใหญ่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และปกติแล้วจะไม่หย่านมก่อนลูกอายุครบ 1 ขวบ ผลของการศึกษายังพบอีกว่าสตรีที่ใช้วิธีการวางแผนครอบครัวจะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสัดส่วนที่น้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้ใช้วิธีการวางแผนครอบครัว และสตรีที่ไม่ต้องการมีบุตรมากมีแนวโน้มที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากกว่าสตรีที่ต้องการมีบุตรมาก¹

สมมุติฐาน

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ตั้งสมมุติฐานไว้ว่า "สตรีที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมและประชากรที่ต่างกัน น่าจะมีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวที่ต่างกัน" และมีสมมุติฐานย่อยดังนี้

1. สตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมที่ดีกว่าน่าจะมีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมากกว่าสตรีที่มีฐานะต่ำกว่า
2. สตรีในวัยกลางคน (25 - 34 ปี) น่าจะมีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมากกว่าสตรีที่มีอายุสูงกว่าหรืออายุต่ำกว่า

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของประชากรหมู่บ้านประมง ปัจจัยที่นำมาศึกษาคือ

¹นิพนธ์ เทพวัลย์ และ จอห์น โนเคล, "แนวโน้มและความแตกต่างของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในประเทศไทย" จดหมายข่าวประชากร 23 (มีนาคม 2524)

1. ปัจจัยทางประชากร ได้แก่ อายุปัจจุบัน อายุแรกสมรส ระยะเวลาการสมรส จำนวนบุตรที่มีชีวิต
2. ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ การศึกษา ศาสนา การย้ายถิ่นภายในช่วง 5 ปี ลักษณะโครงสร้างของครอบครัว
3. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้
4. ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ระดับความคิดเห็นทันสมัย (วัดจากความต้องการเกี่ยวกับสถานที่ในการคลอดบุตรและผู้ที่คลอด) แหล่งที่ไปขอรับบริการและผู้ที่ให้คำแนะนำด้านการวางแผนครอบครัว การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ทั้งนี้จะใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากโครงการวิจัยลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของหมู่บ้านประมง พ.ศ. 2521 ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยคัดเลือกและรวบรวมเอาเฉพาะข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว และลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร คราวเรือนที่เข้าชายคือครัวเรือนที่คู่สมรสกำลังอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา โดยสตรีมีอายุระหว่าง 15 - 49 ปี

คำจำกัดความต่าง ๆ ในวิทยานิพนธ์

ความรู้	แทนด้วยคำถามว่า	"ท่านทราบวิธีป้องกันไม่ให้ตั้งครรภ์หรือมีบุตรมากจนเกินไปบ้างหรือไม่" และถ้าทราบ "ท่านทราบวิธีอะไรบ้าง"
ทัศนคติ	แทนด้วยคำถามว่า	"ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการที่คู่สามี-ภรรยาจะใช้วิธีใดวิธีหนึ่ง เพื่อมิให้ตั้งครรภ์จนเกินไปหรือมีบุตรมากเกินไป"
การวางแผนครอบครัว	หมายถึง	การป้องกันการปฏิสนธิหรือป้องกันการตั้งครรภ์ ซึ่งจะเป็นวิธีแบบชั่วคราวหรือแบบถาวรก็ได้

อายุปัจจุบัน	หมายถึง	อายุเต็มบริบูรณ์ นับถึงวันคล้ายวันเกิดครั้งสุดท้ายก่อนวันสิ้นภาน
จำนวนบุตรที่มีชีวิต	หมายถึง	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของคู่สมรส
ระดับการศึกษา	หมายถึง	คุณวุฒิทางการศึกษาชั้นสูงสุด
ครอบครัวเดี่ยว	หมายถึง	ครอบครัวที่มีสามี-ภรรยา 1 คู่ จะมีบุตรหรือไม่ มีบุตรด้วยกันก็ตาม
ครอบครัวขยาย	หมายถึง	ครอบครัวที่มีญาติพี่น้อง อยู่ด้วย